

koningin. Elk onderdeel van de nestbouw in al zijn „verschijningsvormen” vergeleken voert direct terug naar de solitaire (= individuele) bouw, om 't even of men de nestingang bestudeert of de cel of zelfs de steunzuil aan (of in) het wespennest.

Als het waar is, dat de insecten *in hun nest* „graven” op *solitair reeds bestaande instincten*, dan vervalt het begrip, dat de werksters de arbeid van de koningin gedeeltelijk *overnemen* (!). Het geheel van het ontdekte doet ons nl. inzien, dat we hier staan naast Huber (Fr.) die voor de bouw van de bijen meende te moeten stellen, dat ze niet simultaan en sociaal, maar individueel en successief werken. Ergo, elke wesp volgt zijn individueel instinct, graaft aan zijn eigen „gang” (dus zelfs als werkster), bouwt aan de eigen cellen, maar onder de dwang van het met velen zijn en onder invloeden van reeds vervaardigde bouw, gaat dit bedrieglijk veel lijken op simultane sociale arbeid. Niet de werksters nemen arbeid over, eer moet dit gezegd worden van de koningin. Zij legt de eieren, die door de werksters *niet gelegd kunnen worden*, maar... zo gauw de omstandigheden in het nest er toe dwingen, doen de werksters het weer zelf, (al levert dat dan niets dan darren op). Wel te verstaan heeft de koningin als alle solitair ook zelf het vermogen eieren te leggen, waaruit darren ontstaan. Omgekeerd worden we nu zeer nieuwsgierig naar de omstandigheden, die de koningin dwingen het eierenleggen *over te nemen!*

Het is duidelijk, dat onder dit gezichtspunt niet alleen het begrip „werkster” wordt gewijzigd, maar dat nu ook alle in de sociale staat verrichte arbeid opnieuw moet worden gezien.

Daar in elk geval is gebleken, dat het kunnen „graven” *in* het nest, nauw verband houdt met de mogelijkheden gelegen in de bouw zelf, zal moeten worden onderzocht of de „bouw” (die vooral bij de honingbij zéér weinig bekend is) niet een veel belangrijker rol speelt, dan men tot nu toe vermoedt. Hierbij dienen we in 't oog te houden, dat het hier dus niet gaat om een: „alles te willen verklaren uit de bouw”, het is slechts onze bedoeling overal waar het pas geeft de betrekkingen aan te geven tussen „bouw” en „leven”, waarbij men het niemand mag verwijten indien deze betrekkingen zéér nauw blijken te zijn. En overigens is duidelijk, dat juist de „bouw” er is, opdat het „leven” in onmiddellijk verband er mee tot zijn recht zal komen.

Vogelleven op Amstelrust

door Joh. J. Frieswijk

Gedurende de jaren 1951 en 1952 was ik in de gelegenheid geregeld een bezoek te brengen aan het, voor het publiek gesloten, landgoed Amstelrust. Dit landgoed, dat een oppervlak heeft van ongeveer 5 HA, is gelegen aan de Westelijke oever van de Amstel, even ten Zuiden van Amsterdam. Het dateert uit de laatste jaren der 17e eeuw en volgens de geschiedschrijvers is het in z'n glorie tijd een waar lustoord geweest, met schaduwrijke lanen, kunstig gesneden hagen en andere uitingen van tuinmanskunst. Nadat het landgoed geheel in verval was geraakt, werd na de eerste wereldoorlog de restauratie ter hand genomen. Niet lang daarna kreeg de natuur er opnieuw vrij spel. Er ontstond een ware wildernis, waarin tijdens de tweede wereldoorlog veel werd gekapt.

In de jaren, dat ik er waarnemingen verrichtte, was het landgoed in twee delen verdeeld. Het achterste deel, ongeveer de helft uitmakende van het totale oppervlak, was in gebruik bij een tuinder, die er behalve akkers een kleine boomgaard, enige kassen en een schuurtje had. Dit deel was omgeven

door een singel van bomen en struiken, waaronder veel meidoorns, die de tuinderij moesten beschutten tegen de wind.

Het voorste, aan de Amstelzijde van het landgoed gelegen deel, waar het landhuis staat en waar zich ook een vijver bevindt, vertoonde onder het geboomte een dichte ondergroei van heesters en kruiden. Wat de bomen betreft, namen paardenkastanje en linde een belangrijke plaats in, maar ook beuk, eik, iep, plataan, wilg, berk, es, lijsterbes en esdoorn kwamen er voor. Vlier, hultst, rhododendron zorgden voor opvulling, terwijl van de kruiden, zoals look zonder look, stinkende gouwe en fluitekruid, vooral de laatste op vele plaatsen de grond totaal bedekte.

Van de kruidachtige planten moet nog afzonderlijk genoemd worden de Japanse duizendknoop (*Polygonum cuspidatum*), een uit Japan ingevoerd siergewas, dat tegen de winter boven de grond afsterft en in het voorjaar opschiet tot meer dan twee meter hoogte.

Deze planten vormden op vele plaatsen een vrijwel ondoordringbare „rimboe”. Op de grens van bos en tuinderij bevond zich een strook ruig land met enkele heesters, maar met veel brandnetels en ridderzuring.

Het landgoed bood dus op een betrekkelijk klein oppervlak voldoende afwisseling, om een gevarieerde broedvogelbevolking te mogen verwachten, terwijl het, vooral door de ligging temidden van weilanden, een gunstige plaats zou kunnen zijn voor het waarnemen van overwinterende, doortrekkende en rondzwervende vogelsoorten.

Aangezien er geen gelegenheid was een inventarisatie van broedvogels te houden, werden slechts losse waarnemingen genoteerd, waardoor de opsomming van broedvogelsoorten verre van volledig is. Verschillende, in ons land algemeen voorkomende soorten, waarvan de aanwezigheid op het landgoed niet werd vastgelegd, zijn dientengevolge niet opgenomen, terwijl van de wel vermelde soorten in het algemeen geen aantallen bekend zijn.

Bovendien is er nooit naar nesten gezocht, zodat van vele in de broedtijd waargenomen soorten het broeden niet door nestvondsten is bevestigd.

Op vele plaatsen werden merel en zanglijster broedend aangetroffen; een zanglijster bouwde een nest halverwege in een rechtop staande kist, waarin ruiten voor de kassen waren aangevoerd. Door het gewicht van het nest en van de broedende vogel verzakte het nest steeds meer, zodat het dreigde uit de kist te vallen.

Dit werd voorkomen door het nest te stutten met een plank, welke moeite door de zanglijster werd beloond met een serie felle schijnaanvallen op de weldoener tijdens de werkzaamheden.

Dank zij deze ondersteuning van het nest konden enige tijd later de jongen uitvliegen.

Een winterkoning, die een nest gebouwd had in een stapel riet bossen, werd ook met uitgevlogen jongen waargenomen. Een groenling werd gezien, slepend met nestmateriaal. In het schuurtje hadden al enige jaren twee paar boerenzwaluwen jongen grootgebracht.

Ieder jaar werden dezelfde nesten betrokken, totdat in het voorjaar van 1952 een paar begon met de bouw van een nieuw nest, terwijl het oude aan dezelfde balk ongebruikt bleef.

Deze vreemde handelwijze was aanleiding het oude nest aan een onderzoek te onderwerpen. Daarbij bleek, dat het oude nest ingrijpende veranderingen had ondergaan; de nestopening was verkleind door opvulling met dorre bladeren en mos, terwijl met hetzelfde materiaal de nestholte was opgevuld.

In het „verbouwde” nest werden eieren aangetroffen van een winterkoning. Deze was de zwaluwen te vlug af geweest, zodat deze tot het bouwen van een nieuw nest moesten overgaan.

Nesten van de wilde eend werden op verschillende plaatsen aangetroffen, een ervan bevatte een legsel van niet minder dan dertien eieren; houtduiven broedden op enkele plaatsen in het bosgedeelte.

Gedurende de broedtijd werden verschillende soorten, waarvan geen nesten zijn gezien, geregeld zingend waargenomen. Tot deze soorten behoorden: grote lijster, vink, kneu, fitis, tijftjaf, gekraagde roodstaart, grasmus, tuin-fluiter, spotvogel en rietzanger.

Speciale vermelding verdient een sprinkhaan rietzanger, die zich in het voorjaar van 1952 geregeld liet horen in de strook ruig land. Ook spreeuw, huismus, waterhoen, ekster en koekoek werden steeds gehoord en gezien. De steenuil, die zich vaak op het landgoed vertoonde, broedde vermoedelijk in de boomgaard van een aangrenzende boerderij.

Gedurende de zomer van 1952 waren geregeld een of twee jagende boomvalken boven het landgoed te zien, deze soort broedde er niet, terwijl mij niet bekend is, waar in de omgeving een nest aanwezig was. Eenmaal zag ik hoe een boomvalk stootte op een overvliegende kopmeeuw; deze werd op een vleugel geraakt, maar vloog rustig verder. Als wintergasten kunnen worden genoemd: kramsvogel, koperwiek, keep en roodborst.

Beide jaren werd in het voorjaar een ransuil waargenomen, één exemplaar werd enige dagen na de eerste waarneming dood aangetroffen, waarschijnlijk een der slachtoffers van de intensieve muizenbestrijding met behulp van vergif. Houtsnip en beflijster zijn beide eenmaal in het voorjaar gesignaleerd. Wat bijzondere gasten betreft, spande het voorjaar van 1952 wel de kroon. Op 9 April werd 's middags m'n oog getroffen door een bonte vogel, die zich op enige afstand ophield in een der vruchtbomen.

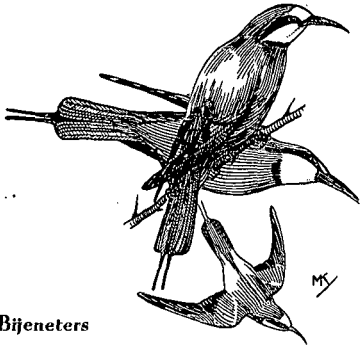
Toen het dier opvloog was het duidelijk, dat het hier een hop betrof, die naar even later zou blijken z'n volksnaam (men raadplege het vogelboekje Zien is kennen) eer aandeed, door regelrecht naar de mesthoop van de aangrenzende boerderij Pingelenburg te vliegen en daar te gaan fourageren.

Alsof deze waarneming niet voldoende was om m'n veronderstelling, dat het landgoed op rondzwervende vogels een zekere aantrekkingskracht zou uitoefenen, te bevestigen, verschenen op 28 April van hetzelfde jaar drie kleurige gasten op het toneel, die zich ophielden aan de Zuidelijke rand van de tuinderij.

Het waren drie bijeneters, vertegenwoordigers van een vogelsoort die hier voor de achtste maal in ons land werd waargenomen.

Als uitkijkpost hadden ze een dode tak boven in een meidoorn uitgekozen. De vogels waren niet schuw en lieten zich door de kijker goed bekijken. Voortdurend demonstreerden zij hun jachtmethode, door met een sierlijke boog van hun meidoorn tak te duiken om daarna een fraaie scheervlucht te ondernemen over een pas bewerkte akker. Op vrijwel iedere vlucht werd een groot insect buitgemaakt, wat het was, viel niet waar te nemen, maar er vlogen die middag betrekkelijk veel hommels. De prooi werd, nadat ze waren teruggekeerd op hun uitgangspunt, naar binnen gewerkt. Hun roep, ongeveer klinkend als Veruup! Veruup! was niet van de lucht.

Deze waarneming was te mooi om er niet een andere vogelman in te laten delen; de heer P. W. Brander, die ik telefonisch op de hoogte bracht van mijn ontdekking, had niet veel tijd nodig om de afstand van zijn huis naar

Bijeneters

Amstelrust af te leggen. Ook hij was sprakeloos; vooral wanneer de drie vogels tegelijkertijd in de lucht waren, was het een prachtig schouwspel.

Nadat tegen het einde van de middag de vogels plotseling verdwenen waren, bleken ze de volgende morgen weer op dezelfde plaats aanwezig te zijn. De heer W. G. Brander slaagde erin deze bijzondere gasten op de film vast te leggen. Omstreeks het midden van de tweede dag verdwenen ze, nu voor goed. Een oproep in een dagblad en later in Amoeba, om eventuele waarnemingen van bijeneters

door te geven, had geen enkel resultaat; de kleurige vogels waren blijkbaar, zonder verder te worden opgemerkt, verdwenen.

Het landgoed Amstelrust wordt, na jaren een unieke wildernis te zijn geweest, nu weer gerestaureerd. Het landhuis is reeds geheel hersteld, in de tuin wordt gemaaid en geschoffeld. De polder waarin het landgoed is gelegen wordt momenteel door opspuiting onder het zand bedolven. Over enige jaren zullen hier de huizen van een tuinstad verrijzen.

Amstelrust, dat buiten de bebouwing zal worden gehouden, zal misschien weer een lustoord worden als wel eer, maar als vogeloord bij uitnemendheid heeft het dan waarschijnlijk z'n tijd gehad.

Herfstreunie 1955

Voor wie dit nog niet heeft gedaan, bestaat er tot uiterlijk 20 October nog gelegenheid zich op te geven voor de herfstreunie, die de A.R.K.C. houdt in de Jeugdherberg „De Mijlpaal”, Gestelseweg, Vught, van Zaterdag 29 October—Dinsdag 1 November, waarvoor de kosten met alle maaltijden, enz. inbegrepen f 12,— bedragen. Men kan ook alleen het weekend meemaken tot en met de warme maaltijd van Zondagavond; dan bedragen de kosten f 6,—.

Men schrijve hiertoe dus onverwijld f 12,—, resp. f 6,— over op de postgiro-rekening 196662 van Mej. Jos. v. Asseldonk, Peperstraat 37, Den Bosch, alwaar zo nodig ook nadere inlichtingen zijn te verkrijgen.

Daar in de naaste en wijdere omtrek van deze Jeugdherberg ook in dit jaargetijde goede excursies zijn te maken en de lange herfstavonden een ongezochte gelegenheid bieden om foto's en kleurenplaatjes te zien van het afgelopen kampeerseizoen, hopen wij op een groot aantal deelnemers.

De voorzitter der A.R.K.C.,
Ir. GEORGE P. ITTMANN,
Boschdijk 433, Eindhoven.